

Asia: VN/12900/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan näkemykset sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Socom kiittää lausuntomahdollisuudesta hallituksen esitykseen sosiaalihuollon ammattihenkilöistä. Hallituksen tahtotila ratkaista hyvinvointiyhteiskunnan palveluiden saatavuutta uhkaava sote-henkilöstön vaje on erittäin kannatettava, mutta toisenlaisin keinoin. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Socom ei pidä hyväksyttävänä sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:n muuttamisesta irrallaan muusta hallitusohjelman mukaisesta ammattihenkilöistä annetun lain kokonaisuudistuksesta.

Hallitus esittää yhtenä julkisen talouden sopeutustoimena sosiaalityöntekijän sijaisina toimivien kelpoisuusvaatimusten muuttamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön saatavuuden ja lastensuojelun riittävyuden varmistamiseksi. Hallituksen esityksen tavoitteena kerrotaan olevan sosiaalihuollon henkilöstön saatavuuden ja sosiaalihuollon palveluiden, kuten lastensuojelun, riittävyuden varmistaminen, sosiaalihuollon asiakkaiden oikeuden hyvään sosiaalihuoltoon turvaaminen. Valitettavasti esitetyillä sosiaalihuollon ammattihenkilöstön pätevyysvaatimusten heikentämisen keinoilla ei edellä mainitut tavoitteet turvaa saatavuutta, taikka asiakkaiden oikeutta hyvään sosiaalihuoltoon heikoimmassa ja erityistä suojelua vaativissa tehtävissä, kuten lastensuojelussa. Sosiaalihuollon asiakaslaki korostaa sosiaalihuollossa hallintolakiin perustuvia hyvän hallinnon vaatimuksia. Sosiaalipalveluja koskee sama keskustelu kuin terveydenhuoltoa henkilöstön veto- ja pitovoimasta. Ratkaisuna esitetty kelpoisuusvaatimusten heikentäminen taikka koulutusten lyhentämisen toimenpiteillä ei kuitenkaan ratkaista juurisyytä miksi alalla ei ole riittävästi henkilöstöä. Näillä em. heikennyksillä riskeerataan suuresti asiakas- ja potilasturvallisuus, mikäli haastaviin elämäntilanteisiin, tai lastensuojelussa jopa henkeä, terveyttä ja kasvua uhkaaviin tilanteisiin, ei ole väestön palvelutarpeita vastaavalla tavalla ammattitaitoista, osaavaa henkilöstä. Riskinä on näennäisauttaminen tai näennäisresursointi, mikä johtaa siihen, ettei palvelutarpeisiin osata vastata, mikä edelleen johtaa paljon palveluiden tarvitsemiseen ja häiriökäytännön, jos henkilö ei ole kuulluksi, ymmärretyksi ja autetuksi oikealla tavalla oikeaan aikaan. Lisäksi kelpoisuusehdot täyttävien työntekijöiden työn kuormittavuus on yksi suuri syy miksi alalta hakeutuu ammattitaitoista väkeä pois. On huolestuttavaa, että kelpoisuusehtoja heikennetään juuri niiltä

työntekijöiltä, jotka työskentelevät haavoittuvassa asemassa olevien lasten kanssa, ja tekevät heidän elämäänsä pitkälle vaikuttavia päätöksiä. Sen sijaan, että heikennetään kelpoisuusvaatimuksia, tulee vahvistaa olemassa olevien ammattihenkilöiden pitovoimaa ja osaamista.

Alalle koulutetaan kyllä ammattilaisia, mutta kuten Talentian tekemän ammattibarometrin (2024) mukaan ongelma on, että joka toinen sosiaalialan korkeakoulutettu harkitsee hakeutuvansa johonkin muuhun oman alansa työhön. Joka kolmas pohtii alan vaihtoa ja työpaikkaa jollain kokonaan toisella alalla. Ratkaisun avaimet on työn vaatavuutta vastaavien työolojen korjaaminen, ei kelpoisuusehtojen heikentäminen. Lasten ja nuorten kannalta työntekijöiden vaihtuvuus on jo lastensuojelussa todettu haasteeksi, eikä esitetyt muutokset tuo ratkaisua tähän.

Esityksessä mainittu lastensuojelu on ainoa sosiaalihuollon palvelutehtävä, jonka asiakkuudesta säädetään lailla. Sosiaalihuollon palvelut on tarkoitus järjestää lähtökohtaisesti yleispalveluina lapsille ja nuorille, työikäisille ja ikääntyneille, ja erityispalvelut sitten kun yleispalvelut eivät riitä mm. vammaispalveluina ja päihde-riippuvuuspalveluina lastensuojelun lisäksi. Vastaava palveluporrastus on terveydenhuollossa perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoidon erikoissairaanhoidon vaativuustasolle. Sosiaalihuollon erityispalveluna lastensuojelu rinnastuu erikoissairaanhoidon vaativuustasolle. Lastensuojelun tavoitteena on turvata erityistä suojelua tarvitsevien lasten ja nuorten oikeus turvalliseen kasvuympäristöön ja tasapainoiseen kehitykseen sisältäen avohuollon tukitoimia, huostaanoton ja sijaishuollon sekä jälkihuollon. Lastensuojelun tuki on tarpeen, kun yleispalveluilla ei pystytä riittävästi edistämään lapsen edun mukaista suotuisaa kehitystä, kasvua ja hyvinvointia. Perheellä on oikeus lastensuojelulaissa säädettyihin lastensuojeluna annettaviin palveluihin ja tukitoimiin kuten esim. perhekuntoutus, tehostettu perhetyö ja lapsen huostaanotto ja sijoitus. Erityisesti lastensuojeluun liittyvissä elämäntilanteissa elävät lapset ja nuoret ovat erityisen huomion tarpeessa, ja heidän kanssaan työskentely edellyttää erityisosaamista niin sosiaalisen, psyykkisen, kognitiivisen kuin fyysisen toimintakyvyn tukemiseksi. Taustalla voi olla hyvin erilaisia traumatisoivia tapahtumia kuten esimerkiksi kaltoinkohtelua ja perheessä esiintyviä päihde- ja mielenterveysongelmia.

Sosiaalialan erityisasiantuntemusta ja osaamista vaativissa tehtävissä toimivien kelpoisuusvaatimusten lieventäminen ei turvaa mitenkään näiden vaativien asiakasryhmien erityisten tarpeiden täyttämistä. Erikoissairaanhoidossa vastaava esimerkki olisi tilanteessa vaikkapa lasten- ja nuorten psykiatrialla, jossa esitettäisiin lääkärin erikoistumisopintojen vaatimusten heikentämistä lääkäripulassa. Sosiaalialan työ on asiakaspalvelua puhtaimmillaan, ja perustuu työotteeltaan empaattiseen ja dialogiseen vuorovaikutusosaamiseen. Sosiaalihuollolle leimallista on ollut resurssiniukkuudessa lakisäätien tehtävien suorittaminen, mutta ”pelkkä” lakisäätien tehtävien tekeminen ei auta ihmisiä ongelmissaan – pitää pystyä ymmärtämään myös asiakkaan kokonaistilanne, ja tarjoamaan siihen ratkaisukeinoja. Vuorovaikutustaidot herkissä elämäntilanteissa ovat koulutuksellista osaamista vaativaa. Jos ihminen ei tule kuulluksi tai kohdatuksi oikein, saattaa henkilö jättää saapumatta viranomaistapaamiseen, tai viivyttää palvelujen piiriin hakeutumista, ja tällöin ongelmat usein monimutkaistuvat ja pitkittyvät. Ja tästä edelleen syntyy sotessa paljon puhuttua häiriökysyntää.

Kun lastensuojelun erityispalvelutehtävän tavoitteena on turvata erityistä suojelua tarvitsevien lasten ja nuorten oikeus turvalliseen kasvuympäristöön ja tasapainoiseen kehitykseen, niin yhteiskuntana meidän tulee tukea lainsäädännöllä tätä vaativaa tehtävää asiakaslaatua edellyttämällä asiantuntijatasoisella koulutus- ja osaamisvaatimuksilla. Tätä asiantuntevaa vuorovaikutusosaamista tarvitaan sosiaalihuollon yleis- ja erityispalvelutehtävien tehtävissä lisäksi myös muun muassa riippuvuuksien haittojen vähentämisessä, osallisuuden tukemisessa ja ennen kaikkea jokaisen meidän elämönhallintamme mahdollisuuksien edistämässä turvata oma toimeentulo, asuminen ja sosiaalinen osallisuus yhteiskuntaamme.

Lausunnonantajan näkemykset voimaantulosta

Koska olennaisia vaikutuksia ei ole vielä arvioitu, ei voimaantuloaikataulua voida pitää kannatettavana ja realistisena.

Onko lakiehdotuksen olennaisia vaikutuksia arvioitu riittävästi? Mitä muita olennaisia vaikutuksia lakiehdotuksella voidaan arvioida olevan?

Ei ole arvioitu riittävästi, kuten esityksen perusteluissakin todetaan, että esitys perustuu hallituksen kehysriihen päätökseen ja sen talousarvioon liittyvien vaikutusten vuoksi kiireellinen valmisteluaikataulu ei ole mahdollistanut säädöshankkeen perusvalmisteluvaiheessa työryhmätyöskentelyä eikä erillisten selvitysten hankkimista.

Muita yleisiä huomioita lakiehdotuksesta?

-

Pitkänen Tea
Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy